

Вељко Турањанин, дипломирани правник*

Примљено: 21.10.2011.

УДК: 343.13(47)

Стручни чланак

УВОЂЕЊЕ АДВЕРСАРНОГ СИСТЕМА У РУСИЈИ КРОЗ ПРИКАЗ ДВА НАЈВАЖНИЈА ИНСТИТУТА – ПОРОТУ И СПОРАЗУМ О ПРИЗНАЊУ КРИВИЦЕ

У овом чланку аутор је размајтрао инстинктивне пороте и споразума о признању кривице у руском кривичном процесном праву, које је услјед великих проблема у кривичном процесу постепено напустило традиционални инквизициони процес, те је прешло на адверсарни систем поступања у кривичним стварима. Преходно је било неопходно промијенили Устав Руске федерације, а на основу њега донијели и радикално груичији Законик о кривичном процесу. Нови Законик о кривичном процесу имплементирао је у законодавство велики број новина, а кроз чији је утицај америчких стручњака из области кривичног права који су учествовали у законодавној реформи, што се најбоље може сагледати кроз два најпознатија америчког кривичног права – пороту и споразум о признању кривице (*plea bargaining*). Руски законодавац је био свјестан вриједности споразума о кривци између жужоца и окривљеног у Сједињеним Америчким Државама, али и чињенице да је усјеху истој заслужан ефикасан систем поротног суђења, те је увео оба института у своје кривичнопроцесно законодавство. Следствено томе аутор је у чланку базирао своје излагање о адверсарном систему на наведеним институцима, који према досљудним статистичким подацима постепено заузимају све значајније мјесто у руском кривичном процесу.

КЉУЧНЕ РИЈЕЧИ: Русија, адверсарни процес, порота, споразум о признању кривице

У В О Д

Адверсарни поступак представља тековину англо-саксонске правне традиције који се постепено шири и у европско-континенталним правним

---

* Докторант, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

системима, у које су унесени, и још увијек се уносе, адаптирани институти страначког диспонирања кривичним поступком.¹ Повођењу за овим рјешењима претходио је проблем (не)ефикасности континенталних кривичних поступака, те се европски законодавци почетком 80-их година XX вијека окрећу правној традицији која је изведрила институте који су се показали ефикасним у државама у којима се примјењују, чиме долази до нестајања некада чврсто омеђених граница које су постојале између европских и америчких правних система.² Међу правним трансплантима који су пронашли своје мјесто у законодавним рјешењима европских континенталних држава својим значајем и специфичностима нарочито се издвајају два - порота и споразум о признању кривице.

Порота и споразум о признању кривице у кривично процесно законодавство Русије уведени су приликом реформе правосуђа из 1993. године, када је донесен нови Устав Руске федерације.³ Наиме, реформа је представљала својеврсну револуцију у тадашњем руском законодавству, уводећи велики број новина које су се сматрале примарним катализаторима демократије и хуманизације совјетског кривичног правосуђа.⁴ Међу највећим промјенама у руском законодавству налазе се прелаз са инквизиционог на адверсарни поступак и враћање на поротно суђење, а основни циљ који је требало да буде постигнут био је враћање повјерења у правни систем Русије. За разлику од поменуте реформе, у периоду постојања Совјетског савеза судство је било најмање поштована правна професија у Русији,⁵ а приступ судовима био је отежан, док је чланство у Комунистичкој партији било услов за стицање звања судије. У складу с тим судије су биле продужена рука Партије и слиједиле су директиве које су прописане у оквиру виших хијерархијских нивоа.⁶ Совјетско становништво

---

¹ М. Дамашка, *О неким ињцима странаџки обликованог припремног казненог поступка*, *Хрватски лјетопис за казнено право и праксу*, vol. 14, број 1/2007, Загреб, 3

² М. Дамашка, *Судбина англо-америчких процесних идеја у Италији*, *Хрватски лјетопис за казнено право и праксу*, Загреб, vol. 13 - број 1/2006, 3

³ Конституција Российской Федерации, *Российская Газета* од 25. децембра 1993. године

⁴ S. Thaman, *The Nullification of the Russian Jury: Lessons for Jury-Inspired Reform in Eurasia and Beyond*, *Cornell International Law Journal*, vol. 40, 2007, 359. Овај аутор се често у својим радовима бавио поротним суђењима у Русији, у којој је одређен период изучавао руско кривично право.

⁵ S. Boylan, *The Status of Judicial Reform in Russia*, *American University International Law Review*, vol. 13, 1998, 1327

⁶ L. Aron, *Russia Reinvents the Rule of Law*, *American Enterprise for Public Policy Research*, 2002, 1

овакав систем је назвало „телефонска правда“, док су судије имале јако низак степен поштовања,⁷ те је због тога је посебан проблем представљало успостављање независности и поштовања судства.⁸ У овако успостављеном правном систему за кривична дјела надлежно је било судијско вијеће, састављено од једног професионалног судије и двојице судија поротника, који, међутим, нису узимали учешћа у суђењу, већ су по аутоматизму потврђивали мишљење судије.

Ипак, реформа која је услиједила у руском правосуђу извршена је дјелимично, прије свега зато што је дио остао недорађен, а дио уведен парцијално, и допринјела је побољшању рада правосудних органа иако постојећи систем није у потпуности промијењен.

1. Адверсарни систем и поротно суђење у Русији

Руски кривични поступак у Совјетском савезу и Русији дуги низ година био је заснован на инквизиционом поступку, који и данашњи руски систем садржи и даље у основи. Међутим, усвајањем нових законодавних рјешења већ традиционални инквизициони поступак се све више приближава адверсарном поступку, што није одлика само руског законодавног система већ наведена појава представља карактеристику и осталих европско-континенталних земаља. Законик о кривичном поступку Русије⁹ јасно пропагира адверсарни поступак и начело једнакости, те прописује да ће кривични поступак бити заснован на основама адверсарног система, затим да ће функције оптужбе, одбране и судства бити

---

⁷ S. Boylan, *op. cit.*, 1328

⁸ Последњих година поједностављен је и олакшан приступ суду, чиме судство постаје све цјењенија професија, а повећањем плата судијама (које се крећу у мјесечном износу око 1.000,00 долара) долази до сузбијања корупције у правосуђу. За више о овоме питању видјети: P. Solomon, *Assessing the Courts in Russia: Parameters of Progress under Putin*, *Demokratizatsiya*, vol. 16, no. 1, 2008, 68 и E. Huskey, *Speedy, just and fair? – Remaking legal institutions in the Putin's Russia* у: W. Danspeckgruber, *Perspectives on the Russian State in Transition*, New Jersey, 2006, 28-65. Овдје нећемо улазити у питање снаге судске бранше уопште, која се и данас сматра много слабијом од законодавне. О овом питању погледати следећи Извјештај: International Commission on Jurists, *Attacks on justice – Russian Federation*,

http://www.icj.org/default.asp?nodeID=349&sessID=&langage=1&myPage=Legal_Documentation&id=23127, септембар 2011. године

⁹ Уголовный Кодекс Российской Федерации од 13. јуна 1996. године, N 63-ФЗ, *Российская газета* број 113 од 18.06.1996 године, са каснијим измјенама и допунама из 1998., 1999., 2001., 2002., 2003., 2004., 2005., 2006., 2009. и 2011. године

одвојене, а да ће суд бити одвојен од тужилачке и оптуженичке стране, те да ће тужилац и оптужени бити једнаки пред судом.¹⁰

A propo наведеног, прва европска држава која је услијед неефикасних законских рјешења, а чија се последица огледала у затрпавању судова неријешеним предметима,¹¹ у своје законодавство инкорпорисала институте који потичу из адверсарног система (прецизније, из англо-саксонских правних система) била је Италија. Прије реформских подухвата, метод борбе против пребукираности судова у Италији био је давање амнестије читавим групама оптужених.¹² Суочен са бројним проблемима оваквог кривично-процесног система, италијански законодавац се окреће америчком правном систему, који је, по неким мишљењима, након Другог свјетског рата постао најутицајнији правни систем на свијету.¹³ Законик о кривичном поступку Италије¹⁴ укида положај истражног судије, чиме је фактички одбрана стекла право и могућност да самостално прикупља доказе, што је за последицу имало даљу американизацију и стварање у пракси могућности за ангажовање приватних истражитеља. То је и законски потврђено 2000. године, тзв. Правилима о истрази одбране. Наведеним Правилима одбрана је добила могућност да води сопствену истрагу, да испитује лица која могу дати неопходна обавјештења о извршеном кривичном дјелу, затим да приватни истражитељи добију одобрење од суда да уђу на мјеста на која то није дозвољено државном тужиоцу, те да испитује прикупљене доказе.¹⁵ Затим је уведено претходно судско рочиште са циљем да се установи да ли тужилац располаже са довољно доказа да може подићи оптужницу и упустити се у

---

¹⁰ Члан 15. Законика о кривичном поступку Русије и члан 123. Устава Руске федерације

¹¹ W. Pizzi, L. Marafioti, *The New Italian Code of Criminal Procedure: The Difficulties of Building an Adversarial Trial System on a Civil Law Foundation* (online), vol. 17, no. 1, 1992, 11, доступно на

<http://heinonline.org/HOL/LandingPage?collection=journals&handle=hein.journals/yjil17&div=6&id=&page>, октобар 2010. године

¹² *Ibidem*

¹³ M. Langer, *From Legal Transplants to Legal Translations: The Globalization of Plea Bargaining and the Americanization Thesis in Criminal Procedure*, Harvard International Law Journal, vol. 45 - no. 1/2004, 1

¹⁴ Codice di procedura penale, *Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana*, n. 250 од 24. октобра 1988. године, проглашен: Decreto del Presidente della Repubblica n. 447, од 22 септембра 1988. године

¹⁵ C. Li, *Adversary System Experiment in Continental Europe: Several Lessons from the Italian Experience* (online). Journal of Politics and Law, vol. 1, no. 4/2008, 14. Доступно на www.ccsenet.org/journal, октобар 2010. године

поступак пред судом,¹⁶ а у законодавство је инкорпорисано представљање доказа какво постоји у адверзијалном систему, те унакрсно испитивање свједока и велико смањење судијске могућности да врши увид у доказе. На крају, оштро је раздвојена фаза суђења од фазе истраге, које прије реформних подухвата нису биле јасно раздвојене, а фаза истраге је имала претежни значај за исход кривичног поступка.¹⁷

Током 1993. и 1994. године постављени су темељи револуционарної реформи руског правосуђа. Наиме, у овој реформи порота, која је постојала и некада у руском кривичном праву,¹⁸ постаје једно од главних обележја адверсарног система у Русији. Прелиминарно и експериментално порота је, најприје, уведена за девет држава руске федерације, да би потом новелама Законика о кривичном поступку из 2001. године поротни систем био проширен на цијелу државу, осим у Чеченији. Увођењем поротног суђења Русија је у традиционални инквизициони поступак убацила елемент адверсарног система,¹⁹ а приближавање том систему огледа се и у новим начелима и правима, попут начела материјалне истине, права на приватност, права на људско достојанство, права на правичан поступак итд.²⁰ Такође, међу новинама које се налазе у Законнику о кривичном поступку можемо издвојити претпоставку невиности, затим право на одбрану ћутањем и право окривљеног да буде упознат са својим правима, те адверсарни поступак, могућност завршетка поступка у раној фази, истрагу,²¹ нови начин организације суђења, потом право на адвоката,²² као и споразум о признању кривице, јемство и друго.²³

---

¹⁶ M. Damaška, *Sudbina anglo-američkih procesnih ideja u Italiji*, 6

¹⁷ G. Illuminati, *The frustrated turn to adversarial procedure in Italy (Italian Criminal Procedure Code of 1988)*, Washington University Global Studies Law Review, vol. 4:567, 2005, 571

¹⁸ У Русији је постојао поротни систем у периоду 1866-1917. године. За више о томе видјети у: J. Diehm, *The introduction of jury trials and adversarial elements into the former Soviet union and other inquisitorial countries*, J. Transnational law & Policy, vol. 11, 2001, 31

¹⁹ S. Boylan, *op. cit.*, 1332

²⁰ S. Thaman, *The Two Faces of Justice in the Post-Soviet Legal Sphere: Adversarial Procedure, Jury Trial, Plea Bargaining and the Inquisitorial Legacy*, Crime, Procedure and evidence in a comparative and international context, Есеји у част профосера Мирјана Дамашке, 2008, 102

²¹ О новим рјешењима у истрази погледати: K. Ershov, *Russian federation's law no. 87-FZ: Political machination or procedural reform*, Pace International Law Review, vol. 1, no. 7, 2010, 1-21

²² P. de Muniz, *Judicial reform in Russia: Russia looks to the past to create a new adversarial system of criminal justice*, Willamette Journal of International Law. & Dispute Resolution, 2004, 102-112

²³ L. Aron, *op. cit.*, 12

Садашњи поступак пред руском поротом заснован је на измјенама Законика о кривичном поступку из 2001. године, али који се у битном не разликује од поступка какав је био предвиђен још 1993. године. Руски поротни систем наликује на поротни систем какав постоји у Сједињеним Америчким Државама, чији су стручњаци из области кривичног права учествовали у изради руског Законика о кривичном поступку, а самим тим и у креирању два најбитнија америчка института кривичног поступка у Русији – пороте и споразума о признању кривице.²⁴ Међутим, између америчке и руске варијанте поротоног суђења постоје значајне разлике, које се прије свега тичу домаће процесне културе, јер су правници у Русији васпитавани на тековинама инквизиционог система, због чега су умногоме остали спутани инквизиционим рјешењима.²⁵

Према слову закона окривљени има право на поротно суђење у свим кривичним предметима који су у надлежности судова другог степена, што укључује кривична дјела запријеђена смртном казном, попут тешког убиства. Међутим, да би се оптуженом судило пред поротом, оптужени се мора позвати на то, јер је поротно суђење његово право на које се мора позвати на њега да би му било омогућено. Статистички подаци показују да су у периоду 1994-2001 године 23% оптужених у Русији уживали право на поротно суђење, што није занемарљив податак.²⁶

Суђење пред поротом почиње читањем оптужнице. Након те процесне радње оптужени се изјашњава да ли је разумио оптужницу и да ли се сматра кривим за извршење кривичног дјела за које га терети оптужба, а последице чега слиједи уводне ријечи странака, најприје тужиоца а затим одбране. Оптужени може донијети одлуку да пружи исказ о кривичном дјелу за које га терети оптужница у било ком тренутку главног претреса од његовог почетка па до окончања. Међутим, ако оптужени не жели да се изјасни на почетку главног

---

²⁴ О утицају и помоћи коју су правници из Сједињених Америчких Држава пружили Русији приликом спровођења реформи и прављења нових закона опширније види: M. Spence, *The Complexity of Success: the U.S. Role in Russian Rule of Law Reform*, Democracy and Rule of Law Project, no. 60, 2005, 3-24 и S. Pomorski, *Modern Russian Criminal procedure: the adversarial principle and guilty plea*, Criminal Law Forum, vol. 17, 2006, 129-148

²⁵ С тим у вези у теорији се нуде одређени приједлози на који начин даље треба да се развија адверсарни систем у Русији. За више о том питању погледати: S. Shestakova, *Criminal prosecution bodies in the light of the Russian criminal procedure reform: Innovations, problems and perspectives*, <http://www.bibliojuridica.org/libros/4/1655/13.pdf>, септембар 2011. године

претреса, тужилац ће изнијети доказе које је прикупио о кривици оптуженог, а потом оптужени и бранилац добијају могућност да изложе своје доказе.²⁷ Такође, на овом мјесту је битно напоменути да оштећени има положај странке у поступку, са свим правима која су законом дата странкама у поступку, а у складу са тим он може свједочити у поступку, предлагати доказе, затим имати правног заступника, вршити увид у записник са истраге, дати завршну ријеч те уложити жалбу на судску пресуду без обзира на то да ли је у питању осуђујућа или ослобађајућа одлука.²⁸ Изношењем завршних ријечи долази се до фазе у којој ће суд укратко објаснити кривични предмет о ком се води поступак, сумирајући спроведене доказне радње и ставове странака, последије чега слиједи формулисање питања која се достављају пороти, а која се односе на биће кривичног дјела, идентитет оптуженог, његову кривицу, отежавајуће и олакшавајуће околности. Суд при том наглашава пороти важност претпоставке невиности и непостојања презумпције кривице оптуженог ако се исти бранио ћутањем.²⁹

Предвиђени период у којем би требало да порота донесе једногласну одлуку о кривици оптуженог је три сата од почетка поротног засједања, осим у случају да је порота одлучила у краћем временском року од предвиђеног. Из овога проистиче чињеница да је једна од важнијих карактеристика поротног система у Русији да пресуда коју донесе порота мора бити једногласна у прва три сата одлучивања.³⁰ Ипак, уколико се и последије основног предвиђеног законског рока за доношење одлуке порота не усагласи једногласно, приступа се пребројавању гласова и одлучује се на основу њихове већине, а предност имају гласови који су дати у корист окривљеног, према максими коју је нагласио и суд приликом повлачења пороте на вијећање - начелу *in dubio pro reo*. Доношењем њихове одлуке суд припрема пресуду која може бити осуђујућа или ослобађајућа, а у зависности од одлуке коју донесе порота, од које се не може разликовати. На пресуду је дозвољена жалба Касационом суду због повреде закона, неправилне примјене Кривичног закона, повреде одредаба кривичног поступка или због тога

---

²⁶ *Ibidem*, 113

²⁷ Чланови 273-274 Законика о кривичном поступку Русије

²⁸ Члан 48. Законика о кривичном поступку Русије

²⁹ S. Thaman, *The Nullification of the Russian Jury: Lessons for Jury-Inspired Reform in Eurasia and Beyond*, 366

³⁰ Стање у руском поротном судству можемо да уочимо путем филма Никите Михалкова „12“, а који представља римејк чувеног филма „12 гневних поротника“, прилагођен руском кривичном процесном систему.

што пресуда није правична.³¹ Када пресуда стекне својство правноснажности може се преиспитивати једино у поступцима по ванредним правним лијековима: ревизији и понављању поступка.³²

2. Споразум о признању кривице³³

Проучавајући амерички кривично-процесни систем, руски законодавац је уочио да је једини начин на који може да има складан поротни систем, а да истовремено смањи број суђења, јесте да развије систем споразума о признању кривице. Будући да је Италија прва држава у Европи која је установила преговарање о кривици по узору на америчку форму, у Русији је настао споразум о признању кривице по угледу на италијански *patteggiamento*. Ослањајући се на италијански образац руски законодавац је проширивао опсег примјене споразума о признању кривице, које је приликом увођења било ограничено на кривична дјела са запријеђеним казном до три године затвора. Године 2003. дејство споразума о признању кривице је проширено на кривична дјела са запријеђеном казном до десет година затвора,³⁴ док се данас, уз одређене услове које ћемо касније у току рада објаснити, може закључити и за најтежа кривична дјела.

Споразум о признању кривице у Русији могли бисмо да дефинишемо као признање кривице од стране оптуженог, које су прихватили суд, тужилац и оштећени кривичним дјелом, дато за кривично дјело за које се може изрећи казна затвора, при чему ће оптуженом бити изречена казна затвора умањена за двије или једну трећину законом запријеђене. У складу са овим поступком, суд ће прихватити признање кривице уколико су испуњена два основна услова:

1. да је оптужени потпуно свјестан карактера и последица које вуче признање кривице, као и своје кривице за извршење кривичног дјела и
2. да је признање дао добровољно и након консултација са браниоцем.

Потом, уколико суд прихвати признање, оптуженом ће изрећи казну која не може да пређе износ од двије трећине казне запријеђене у Кривичном

---

³¹ Члан 379. Законика о кривичном поступку

³² Члан 409. Законика о кривичном поступку

³³ Споразум о признању кривице је регулисан члановима 314-317. Законика о кривичном поступку Русије.

³⁴ Руски аутор Петрухин закључује да се на овај начин могло ријешити више од 200 кривичних дјела запријеђених по Кривичном закону Русије. Погледати опширније у: I.L. Petruhin, *Teoreticheskie osnovy reformy ugolovnogo processa v Rossii*, Chast' II, 2005, 105

законику. Међутим, ако суд уочи да није испуњен један или оба услова, неће прихватити признање кривице и кривични поступак ће се наставити редовним током. Такође, уколико тужилац или оштећени кривичним дјелом одбију да дају сагласност на признање кривице и завршетак поступка на наведени начин, суд неће моћи да прихвати признање, па ће се предмет ријешити у редовном поступку.

У току овог поступка, приликом признавања кривице неопходно је присуство браниоца оптуженог, као једног од обавезних лица у овом поступку, а којег је изабрао или сам оптужени или је постављен од стране суда по службеној дужности. Наиме, бранилац има право да захтјева споразумијевање о кривици од тренутка када се упозна са списима предмета и на прелиминарном саслушању оптуженог. Такође, на рочишту на којем ће суд да одлучи о захтјеву за признање оптуженог неопходно је присуство браниоца. Његов захтјев биће достављен државном тужиоцу који ће потом у складу са предоченим околностима исти прихватити или одбацити. Признање кривице не ослобађа оптуженог суђења, већ се рочиште увијек мора одржати, али ће у случају позитивног исхода бити краће.

На рочишту на којем оптужени даје изјаву о признању кривице, судија који води поступак мора да утврди да ли окривљени разумије оптужбе које постоје против њега, да ли се слаже са оптужницом, затим да ли остаје при својој изјави да жели да призна кривицу и да се одрекне редовног суђења, те да ли је признање дато добровољно и након консултација са браниоцем, као и да ли разумије све последице које вуче исто. У том случају судија неће бринути о извођењу доказа важних за поступак. Међутим, суд може да испита околности које се тичу личности оптуженика и на основу њих да одреди казну у већем или мањем износу.

Бранилац, тужилац или оштећени кривичним дјелом могу да поднесу жалбу на одлуку суда којом је дозвољено да се предмет оконча преко споразума о признању кривице, као специјалног поступка и у том случају предмет би се разматрао у редовном поступку. Оваква судска одлука може се донијети и у случају да нису испуњени услови за признање кривице, или пак ако такво признање није поткрепљено другим доказима у спису. Међутим, у оквиру ове судске праксе није уобичајено да суд безусловно прихвати признање, већ тек на

основу прикупљених и размотрених доказа³⁵ који су прикупљени у поступку суд акцептира признање кривице од стране оптуженог и утврђује казну, која не може, како смо навели, прећи двије трећине казне запријеђене у Кривичном законнику.

Пресуда која је донесена у овом поступку обавезно мора да обухвати опис кривичног дјела и изјаву да оптужени признаје његово извршење, чије околности познаје, затим изјаву да је суд утврдио све битне околности у вези с њим као и да постоје услови за рјешавање предмета на овај начин. У оквиру поменутих пресуда није неопходно да постоји и анализа доказа.

У Русији, наиме, постоји само једна основна врста споразума о признању кривице - споразум о казни, те не постоји нпр. преквалификација кривичног дјела са тежег на лакши облик као у Француској,³⁶ а све до законодавних промјена из 2009. године није постојао ни споразум о сарадњи у кривичном поступку, о чему ћемо говорити послије у тексту. Међутим, ни постојећа врста споразума о казни није јасно дефинисана, јер Законик о кривичном поступку није ријешао питање да ли ће, с једне стране, оптужени и тужилац направити споразум који ће се потом поднијети суду на усвајање, или је, с друге стране, суд овлашћен да самостално, када оптужени призна кривицу, да истом умањи казну. Начин на који ће се поменути пропис презентовати на почетку примјене у пракси руских судова омогућиће лакше тумачење истог. Битна особина споразума о казни јесте жеља оптуженог да призна кривицу, која мора да се искаже прије почетка суђења, да би суду на вријеме постала јасна његова искрена жеља за признањем кривице. Такође, важно је напоменути да овај поступак не вуче за собом обавезу накнаде трошкова поступка, као што је случај код осталих кривичних поступака.

Законик о кривичном поступку је претрпио велики број измјена и допуна, а за ова разматрања свакако су значајне измјене и допуне истог из 2009. године, а које су почеле да се примјењују 14. јула исте године.³⁷ Новина у Законнику јесте да и кривична дјела запријеђена смртном казном и казном доживотног затвора могу бити предмет преговора између странака, а умањење казне за ова кривична дјела може бити највише до једне трећине казне прописане законом. Поступци са запријеђеном смртном казном, односно казном доживотног затвора, засновани су

---

³⁵ У неким случајевима суд може спровести и посебно испитивање како би утврдио да постоји довољно доказа за кривицу оптуженог.

³⁶ О споразуму о признању кривице у Француској погледати: R. Poirier, *La négociation des sentences du point de vue des avocats de la défense*, Criminologie, vol. 20, no. 2, 1987, 57-68

³⁷ Федеральный закон #141-ФЗ, *Российская газета* број 4715 од 25.07.2008. године

на принципу прикупљања доказа од стране оптуженог против другог оптуженог лица, које неће да сарађује, у замјену за сопствени живот, при чему тужилац обећава првооптуженом мању казну. Овај избор познат је под називом „затвореникова дилема“.³⁸ Будући да тужилац приликом склапања поменутог споразума може да дође у ситуацију да су оптужени у договору, мораће разбити њихов отпор суочавајући се само са једним оптуженим у исто вријеме. У том случају тужилац ће, најприје, направити листу приоритета, која мора бити позната оптуженим, односно да представи план на основу којег ће се указати који су предочени оптужени најзначајнији за осуду.³⁹ Тако, лице оптужено за обично убиство зна да се налази на листи изнад оптуженог за убиство из нехата, које се, пак, налази чак и испод особа оптужених за крађе, док се лице оптужено за више кривичних дјела налази изнад оптужених за једно кривично дјело.⁴⁰

Иако се из наведеног може извући закључак да би оптужени на једноставан начин изманипулисали оваквим тужилачким стратегијама простим договором око тога како да се понашају, постоји, међутим, неколико разлога због којих оптуженим недостаје довољна јачина кооперације. Прије свега, да би се оптужени понашали кооперативно они морају да се претходно међусобно добро познају, како би знали начин међусобног поступања у различитим ситуацијама, што није чест случај у данашње вријеме владавине организованог криминалитета. Такође, уколико постоји велики број оптужених лица у поступку, чак и ако се

---

³⁸ Ову констатацију најбоље можемо да илуструјемо следећим примјером. Два оптужена су у затвору смјештена у различите ћелије, а полицији недостаје довољан квантум доказа за њихово оптужење. Да би сакупила доказе, полиција користи специфичну технику прикупљања истих, а која се састоји у вођењу одвојених разговора са оптуженим у циљу њиховог међусобног оптужења. Уколико као резултат преговора један од оптужених одлучи да свједочи против другог оптуженог, а други не, полиција ће првооптуженог пустити на слободу, а другооптуженом ће након суђења бити утврђена казна у износу од 10 година затвора. Ако, пак, обојица одбију проговоре, суд ће их казнити на казну затвора од највише шест мјесеци, а уколико би се резултат преговора огледао у обостраном оптужењу, оба оптужена могу бити осуђена на по пет година затворске казне. Стратегија коју користи полиција јесте да оптужени призна кривична дјело, чак и у случају да је оптужени невин у конкретном случају, а признаје кривицу за конкретно кривично дјело како би био ослобођен од кривичног гоњења или осуђен на релативно благу казну затвора. За више о овом питању видјети: А. Bogomazov, *That special deal*, Russian Law Online, December 2010, <http://www.russianlawonline.com/plead-bargain>.

³⁹ Тужижочевни главни приоритети су да оптужи лица која сумњичи за извршење озбиљних кривичних дјела, а оптужени само знају како изгледа листа по тежини кривичних дјела.

⁴⁰ О. В. Gill, О. В. Shahar, *The Prisoners` (Plea Bargain) Dilemma*, Law, 2010, 44

међусобно познају, комуникација међу њима је управо због њиховог броја отежана, што води успјеху тактике коју користи полиција.⁴¹

Наведена опција инкорпорисана у законодавство умногоме је подигла вриједност споразуму о признању кривице, јер оваква законска могућност представља моћно оружје против организованих криминалних група, прије свега из пословних заједница, односно за кривична дјела из групе бијелог оковратника, у којој су законске одредбе у Русији прописане нејасно. Свједочења у замјену за мању казну су постала обележје скоро сваког поступка који укључује бизнисмене, с тим што овакве одредбе вуку потенцијалну могућност да оптужени говоре тужиоцу искључиво оно што исти жели да чује, те се улаже додатна опрезност приликом њиховог саслушања.

Руски споразум о признању кривице регулисан на овакав начин има своје позитивне, али и негативне стране, што је, уосталом, одлика и других држава које су усвојиле овај институт, али и, слободно можемо рећи, и свих других кривичних поступака уопште, јер не постоји савршен, а ефикасан, механизам рјешавања кривичних ствари. Тако, међу позитивним аспектима споразума о признању кривице свакако се издваја брзина поступка и очување временских и државних материјалних ресурса, што пружа могућност држави исте улаже у оне кривичне истраге и поступке гдје је потребно, као што су поступци у вези са привредним криминалитетом, избјегавањем плаћања пореза, превара или акција у које је укључен полицијски агент провокатор.⁴² С тачке гледишта оптуженог, споразумом о признању кривице он добија већу корист него да је ризиковао поротно суђење, на којем би у случају по њега негативног исхода био осуђен на знатно строжу затворску казну.

A contrario, изражене су и негативне стране овог поступка, међу којима се издваја проблем када је лице оптужено за више кривичних дјела у једном кривичном поступку, што није ријеткост, али жели да призна кривицу за извршење само једног од њих, која ситуација Закоником о кривичном поступку није регулисана нити предвиђена.⁴³ Затим, жалба на пресуду донијету у овом поступку није дозвољена из свих законских основа које познаје Законик о

---

⁴¹ *Ibidem*

⁴² A. Bogomazov, *That special deal*, Russian Law Online, December 2010

⁴³ D. Chernyakov, *Plea bargain as a tool to combat economic crime*, Russian Law Online, December 2010, <http://www.russianlawonline.com/content/plea-bargain-tool-combat-economic-crime>,

кривичном поступку,⁴⁴ тако да је споразумом о признању кривице извршено преламање на правило и изузетак у виду права на изјављивање жалбе. Према томе, странке се не могу жалити због недовољно утврђеног чињеничног стања, из разлога што суд није дужан дати образложење за своје мишљење, повреде правила кривичног поступка, неправилне примјене Кривичног законика или неправичности пресуде, а који разлози су законом прописани за изјављивање жалбе у редовном кривичном поступку у Русији, што свакако изазива забринутост.⁴⁵

Статистички посматрано, преко споразума о признању кривице рјешава се нешто више од трећине предмета на нижим судовима, док се на вишим судовима просјечно ријешу око *половине* предмета. Тако, према подацима из 2006. године путем овог поступка на нижим судовима окончало се 37,5% свих кривичних предмета, док је на вишим судовима проценат кривичних предмета незанемарљиво већи – 47%. Споразум о признању кривице обично је закључиван у поступцима за кривична дјела крађе, трговине опојним дрогама, посједовања оружја, проневјере и у кривичним предметима еколошког криминалитета.⁴⁶ Као последица наведеног, а у вези са нижим затворским казнама које се изричу у овој судској процедури, предвиђа се да ће се у Русији смањити број затвореника за половину, што свакако представља позитиван резултат закључивања споразума о признању кривице.⁴⁷

ЗАКЉУЧАК

Европски законодавци дуги низ година гледали су неповјерљиво према рјешењима која потичу из англо-саксонског правног подручја и институтима на којима је почивао и функционисао такав правни систем, те остајали приклоњени својим традиционалним начинима рјешавања судских поступака. Међутим, како би се повећала ефикасност законодавства дошло је до међусобног струјања рјешења између европско-континенталног и англо-саксонског система, при чему је ипак преузимање истих снажнија особина европских држава. Суочени са неефикасним процесним рјешењима и константним повећањем броја кривичних

---

⁴⁴ Члан 317. у вези са чланом 379. Законика о кривичном поступку

⁴⁵ S. Thaman, *The Nullification of the Russian Jury: Lessons for Jury-Inspired Reform in Eurasia and Beyond*, 370

⁴⁶ P. Solomon, *op. cit.*, 69

⁴⁷ L. Aron, *Russia Reinvents the Rule of Law*, 11

предмета у суду, у Европи долази до заокрета од инквизиционог ка адверсарном систему, а прва држава у којој је радикално промјењен кривични поступак била је Италија, која је у законодавство, између осталог, увела један од облика страначког управљања предметом, односно, споразум о признању кривице.

Русија је законодавним промјенама приступила 1993. године, када је донијела нови Устав који је прокламовао адверсарни систем, а на основу којег је донијет нови Законик о кривичном поступку. У Законнику се изричито наглашава прелазак на адверсарни систем, који почива на поротном суђењу и страначким диспонирањем поступком преко споразума о признању кривице, јер је руски законодавац био свјестан да успјех споразума о признању кривице зависи од ефикасног система пороте. Суштина је у диспаритету казне на које оптужени може да буде осуђен на суђењу пред поротом и казне договорене са тужиоцем преко споразума о признању кривице. Поротно суђење је установљено за кривичне поступке који се воде пред вишим судовима, а то су предмети са запријеђеним тежим казнама или смртном казном. Да би, међутим, суђење пред 12 независних поротника било омогућено оптуженом, исти се мора позвати на њега и затражити га. Суђење пред поротом се одвија као и редован поступак пред судијом, гдје се чита оптужница, изводе докази и саслушавају свједоци, али након тога судија који води поступак ће сумирати предмет и упутити пороту на доношење одлуке о кривици оптуженог. Порота мора донијети једногласну одлуку у току прва три сата засједања, а након истека тог рока биће прихваћена одлука донијета већином гласова, која ће бити основ за изразу пресуде. На пресуду је дозвољена жалба, а стицањем правноснажности исте дозвољено је улагање ванредних правних лијекова на њу.

Споразуму о признању кривице је од момента увођења ширен опсег примјене, тако да се према позитивним законским рјешењима може закључити и за најтежа кривична дјела. Да би исти производио правно дејство неопходно је да се са њим сагласе, поред тужиоца, суд и оштећени, а као основни услов да би споразум био узет у разматрање Закоником се захтјева да оптужени буде потпуно свјестан карактера и последица које вуче признање и своје кривице, као и да је признање дао добровољно и након консултација са браниоцем. Уколико наведени услови буду испуњени суд може да донесе одлуку о прихватању споразума о признању кривице, на коју тужилац, бранилац и оштећени могу да изјаве жалбу. Дакле, Законик дозвољава изјављивање жалбе само на ову одлуку, али не и на

пресуду донијету након усвајања споразума, против које није дозвољено улагање правног лијека.

Иако је Законик о кривичном поступку Русије претрпио велики број измјена, можемо закључити да су измјене биле неопходне, прије свега због увођења потпуно новог поступка у традиционално руско право, те да су усмјерене у правцу повећања ефикасности поступка, а што се манифестује у ширењу обима закључења споразума о признању кривице услијед позитивних ефеката које је показао, али и доказао. С обзиром на наведено, овај правни трансплант америчког поријекла је у свом незауостављивом ширењу пронашао своје мјесто у још једном европском законодавству.

1. ЛИТЕРАТУРА

1. L. Aron, *Russia Reinvents the Rule of Law*, American Enterprise for Public Policy Research, 2002
2. Bogomazov, *That special deal*, Russian Law Online, December 2010, <http://www.russianlawonline.com/plead-bargain>
3. S. Boylan, *The Status of Judicial Reform in Russia*, American University International Law Review, vol. 13, 1998
4. B. Gill, O. B. Shahr, *The Prisoners` (Plea Bargain) Dilemma*, Law, 2010
5. M. Damaška, *O nekim učincima stranački oblikovanog pripremnog kaznenog postupka*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 14, broj 1/2007, Zagreb
6. M. Damaška, *Sudbina anglo-američkih procesnih ideja u Italiji*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 13, broj 1/2006
7. J. Diehm, *The introduction of jury trials and adversarial elements into the former Soviet union and other inquisitorial countries*, J. Transnational law & Policy, vol. 11, 2001
8. K. Ershov, *Russian federation`s law no. 87-FZ: Political machination or procedural reform*, Pace International Law Review, vol. 1, no. 7, 2010
9. G. Illuminati, *The frustrated turn to adversarial procedure in Italy (Italian Criminal Procedure Code of 1988)*, Washington University Global Studies Law Review, vol. 4:567, 2005
10. M. Langer, *From Legal Transplants to Legal Translations: The Globalization of Plea Bargaining and the Americanization Thesis in Criminal Procedure*, Harvard International Law Journal, vol. 45 - no. 1/2004
11. Li, *Adversary System Experiment in Continental Europe: Several Lessons from the Italian Experience* (online). Journal of Politics and Law, vol. 1, no. 4/2008, 14. Доступно на www.ccsenet.org/journal, октобар 2010. године
12. P. de Muniz, *Judicial reform in Russia: Russia looks to the past to create a new adversarial system of criminal justice*, Willamette Journal International Law & Dispute Resolution, 2004
13. I.L. Petruhin, *Teoreticheskie osnovy reformy ugovnogo processa v Rossii*, Chast' II, 2005

14. W. Pizzi, L. Marafioti, *The New Italian Code of Criminal Procedure: The Difficulties of Building an Adversarial Trial System on a Civil Law Foundation* (online), vol. 17, no. 1, 1992, 11, доступно на
15. <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?collection=journals&handle=hein.journals/yjil17&div=6&id=&page>, октобар 2010. године
16. R. Poirier, *La négociation des sentences du point de vue des avocats de la défense*, Criminologie, vol. 20, no. 2, 1987
17. S. Pomorski, *Modern Russian Criminal procedure: the adversarial principle and guilty plea*, Criminal Law Forum, vol. 17, 2006
18. P. Solomon, *Assessing the Courts in Russia: Parameters of Progress under Putin*, Демократизација, vol. 16, no. 1, 2008
19. M. Spence, *The Complexity of Success: the U.S. Role in Russian Rule of Law Reform*, Democracy and Rule of Law Project, no. 60, 2005
20. S. Thaman, *The Nullification of the Russian Jury: Lessons for Jury-Inspired Reform in Eurasia and Beyond*, Cornell International Law Journal, vol. 40, 2007
21. S. Thaman, *The Two Faces of Justice in the Post-Soviet Legal Sphere: Adversarial Procedure, Jury Trial, Plea Bargaining and the Inquisitorial Legacy*, Crime, Procedure and evidence in a comparative and international context, Есеји у част професора Мирјана Дамашке, 2008
22. E. Huskey, *Speedy, just and fair? – Remaking legal institutions in the Putin's Russia* у: W. Danspeckgruber, *Perspectives on the Russian State in Transition*, New Jersey, 2006
23. Chernyakov, *Plea bargain as a tool to combat economic crime*, Russian Law Online, December 2010, <http://www.russianlawonline.com/content/plea-bargain-tool-combat-economic-crime>
24. S. Shestakova, *Criminal prosecution bodies in the light of the Russian criminal procedure reform: Innovations, problems and perspectives*,
25. <http://www.bibliojuridica.org/libros/4/1655/13.pdf>, септембар 2011. године

Veljko Turanjanin, BA*

**INTRODUCTION OF ADVERSARIAL SYSTEM IN RUSSIA THROUGH
REVIEW THE TWO MAJOR INSTITUTE – A JURY AND PLEA
BARGAINING**

Summary

This article is devoted to considerations of the jury and plea bargaining in the Russia Criminal procedure law, which is due to major problems in the criminal proceeding gradually abandoned the traditional inquisitorial process in which, by the way, was based Russia criminal law, and move to adversarial process. As a result it was necessary to change a Constitution of the Russian federation and on that basis brings a radically new Code of Criminal procedure. The new Code of Criminal Procedure made a high number of new rules and institutes, and throughout the Code is visible impact of the American lawyers, who took a place in the legislative reform in Russia, which can be best seen through the two most famous institutes of American criminal law – the jury and the plea agreement. Russian legislator was aware of the value of plea agreement between prosecutor and accused in the United States, and the fact that the success of the some credited efficient system of the jury trials, and introduces the both institutes in the criminal law. Therefore, the author in the article based his presentation of the adversarial system in these institutes, which according to available statistics are becoming gradually more important place in the criminal proceedings.

Keywords: Russia, adversary proceedings, jury, plea bargaining

---

* Student of juries doctor studies, Faculty of law in Kragujevac, Republic of Serbia